

Vážení a milí čtenáři,

zdá se nám jako samozřejmost, že k základním atributům našeho státu patří také soukromé vlastnictví. Ovšem vztah společnosti k majetku se v dějinách proměňoval a nepochybně ani dnes nejde o něco ustáleného a neměnného. V každé epoše lidské historie se totiž setkáme s rozdílnými pohledy na to, jak rozsáhlým majetkem by měl jedinec disponovat, co je v tomto ohledu přípustné a co už nikoliv. I v těchto otázkách se lidé rozcházejí od nepaměti a vždy záleží na tom, který názorový proud právě převládá.

České země v minulém století prošly v tomto směru velmi dynamickým vývojem. Velkým tématem se již za první republiky stala pozemková reforma, která zcela zásadním způsobem proměnila majetkové poměry v zemi. Přestože zmírnila sociální napětí po první světové válce, mnohými byla přijímána rozporuplně. V průběhu nacistické okupace vstupovala protektorátní moc do vlastnických vztahů často násilně: majetky lidí ocejchovaných přízviskem „nepřátelé Říše“ podléhaly takzvané nucené správě či byly přímo konfiskovány.

Ani v osvozeném Československu však tato problematika nijak nevyzmizela z politického a veřejného dění, spíše naopak: revize první pozemkové reformy, konfiskace půdy, znárodnování či zestátnování tvořily podstatnou součást proměny poválečného Československa. Tento proces nezačal až po únoru 1948, kdy se komunisté plně chopili moci, a nerozhodovala o něm jen KSČ, ale i strany sdružené v Národní frontě. Právě o majetkových změnách, k nimž docházelo v krátkém údobí označovaném jako třetí republika, pojednává článek Jana Kuklíka a Daniely Němečkové.

Do poválečné „tříletky“ spadá také přijetí jednoho z nejkontroverznějších zákonů v našich novodobých dějinách, na jehož základě došlo bez náhrady k vyvlastnění majetku starší rodové linie Schwarzenbergů (hlubocko-krumlovské). Od chvíle, kdy Ústavodárné Národní shromáždění odhlasovalo legislativní opatření všeobecně známé jako „Lex Schwarzenberg“, uplyne letos v červenci již sedmdesát let. A už v době jeho zrodu se vedly polemiky, zda je, či není v rozporu s ústavou... Z právně historického pohledu mu v tomto čísle *Paměti a dějin* věnují pozornost Lukáš a Tereza Blažkovi.

K charakteristickým jevům oněch poválečných let patřily ostré protiněmecké nálady. Opuštění a smíření prostě nebyly na pořadu dne. V souvislosti se šlechtou vystupovaly v této atmosféře do popředí rovněž staré mýty a stereotypy označující její příslušníky za cizáky,

kolaboranty, nepřátele českého národa – souhrnně řečeno za Němce. Zůstaneme-li u „Lex Schwarzenberg“, stačí se začíst do stenoáznamů z jeho projednávání. Například komunistický poslanec Jan Bartuška při obhajobě zákona pronesl: *Těžce ležela ruka této německé šlechty na národně*

nejryzejším jihočeském kraji, na kraji Husově, Žižkově a Chelčického, na kraji původně drobných českých zemanů a dnes malých a středních rolníků... Jde nám o něco jiného, a sice o to, aby schwarzenberská doména zmizela, aby majetek byl zabrán bez náhrady, aby zemědělské půdy dostalo se českým rolníkům. S tímto vyhraněným nacionálním postojem ale rozhodně nezustával osamocen...

Ke smutným paradoxům „předúnorového“ období patří též skutečnost, že před-

mětem útoků a očerňování se stávaly i šlechtické rody, jejichž představitelé se nepovažovali za Němce. Naopak se postavili za československý stát, když byl ohrožen hitlerovským Německem, a v době okupace se přihlásili k českému národu, za což byla řada z nich nacisty perzekvována. Jestliže dosáhli po roce 1945 navrácení majetku zabaveného nacisty, po nastolení komunistické diktatury o něj znovu přišli. Osudy této skupiny šlechty se snažím připomenout v příspěvku *Prohlášení, které se již nekonalo...*

Věřím, že inspirativní bude i rozhovor s Františkem Kinským, majitelem zámku v Kostelci nad Orlicí, kde také starostuje, a též průvodcem televizního seriálu o české šlechtě *Modrá krev*. Během přípravy tohoto interview jsem si uvědomoval nejen složitosti, s nimiž se museli Kinští a šlechta obecně v minulém století vypořádat, ale i to, jak obtížné je v českých zemích navazovat na tradice a co všechno to obnáší – a přitom vůbec nejde jen o správu hmotných statků, ale také o vztah k předkům a jejich odkazu.

Ani tentokrát nepůjde o lehké čtení a nenáročné přemýšlení. Ostatně síla a kvalita každé společnosti se ukazuje ve schopnosti pohlédnout do zrcadla a uvědomit si jak vlastní úspěchy, tak i nedostatky, chyby a selhání. Doufám, že po přečtení tohoto čísla budete souhlasit s konstatováním, že nejen s majetkem, ale ani s dějiny a mýty nebylo a není snadné. A že naopak velmi snadné je podlehnout nejrůznějším mýtům, stereotypům a propagandistickým lžím, které nás tlačí do černobílého vidění světa. Snad i v tomto smyslu budou následující texty podnětné.

Zdeněk Hazdra

